

НОТАРІАТ УКРАЇНИ ЯК ОБ'ЄКТ КРИМІНОЛОГІЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

У статті розкрито поняття нотаріату й нотаріальної діяльності як об'єктів кримінологічного дослідження, сформульовано основні питання кримінологічної науки щодо кримінологічної характеристики злочинності у сфері нотаріальної діяльності, акцентовано увагу на методологічних та методичних проблемах таких кримінологічних досліджень, а також охарактеризовано їх сучасний стан.

Ключові слова: нотаріат, нотаріальна діяльність, злочинність, кримінологічна характеристика злочинності.

Професія нотаріуса є однією з найдавніших юридичних професій, яка була покликана до життя вже в часи становлення давньоримського приватного права. Незважаючи на це, питання про правову природу нотаріальної діяльності, місце нотаріату в державі та суспільстві залишаються дискусійними й багато в чому нерозробленими. Протягом усього часу свого існування самий інститут нотаріату зазнавав неодноразових змін, від його повного скасування¹ до надання йому статусу правоохоронного органу в системі органів юстиції. Продовжуються ці зміни й в умовах розбудови сучасної української держави. Однак необхідного наукового супроводження ці процеси не знали.

Серед усіх видів правової діяльності нотаріальна діяльність посідає особливе місце, зумовлене тією соціальною функцією, яку вона покликана здійснювати. Нотаріальне посвідчення юридично значущих фактів та документів є необхідною складовою виникнення, зміни та припинення багатьох приватноправових відносин. Як видається, не буде великим перебільшенням стверджувати, що в суспільній правосвідомості вже давно сформувалось стійке уявлення про те, що "нотаріально" – це значить за-

конно, достовірно, безспірно. Нотаріальна дія сприймається як синонім законної дії з безспірними правовими наслідками. Така презумпція правомірності та безспірності, що закріплена і на законодавчому рівні, покладає на осіб, які вчиняють нотаріальні дії, підвищену моральну та юридичну відповідальність за наслідки своєї діяльності. Тому від часів виникнення перших форм нотаріату і до сьогодні нотаріат та нотаріальна діяльність перебувають під пильним наглядом держави, хоча характер відносин між державою й нотаріатом неодноразово змінювався. Відповідно змінювались підходи законодавця до юридичної відповідальності суб'єктів нотаріальної діяльності, у тому числі кримінальної відповідальності.

Мета статті – проаналізувати сучасний стан кримінально-правових та кримінологічних досліджень злочинних проявів у сфері нотаріальної діяльності; сформулювати основні питання кримінологічного дослідження злочинності у сфері нотаріальної діяльності; охарактеризувати основні методологічні та методичні проблеми такого дослідження.

Мабуть, не буде перебільшенням сказати, що в радянській правовій науці та правозастосовній практиці злочинність у сфері нотаріальної діяльності не розглядали як окрему кримінологічну та кримінально-правову проблему. Якщо й можна було б говорити про певні кримінологічні напрацювання в питанні злочинності у сфері нотаріальної діяльності, то вони робились лише в межах досліджень злочинності в правоохоронних органах, адже нотаріат, незалежно від його конкретного місця в радянському державному апараті, чи то як орган судової влади, чи то як орган юстиції, вважали правоохоронним органом. Це загалом відповідало дійсності, і в цьому радянський нотаріат суттєво відрізнявся від сучасного українського нотаріату. В умовах радянської економіки та ідеології, з її публічним заперечуванням приватної власності та прибуткової вартості, роль нотаріату і де-юре, і де-факто полягала в забезпеченні законності при вчиненні громадянами угод

¹ Цікавий факт із цього приводу наводить С.А. Зацепіна, описуючи становлення та розвиток радянського нотаріату. При черговому обговоренні на колегії Народного комісаріату юстиції РРФСР питань діяльності нотаріату у листопаді 1918 р. було постановлено: "В целях проведения в жизнь декрета о социализации и муниципализации недвижимых имуществ, уничтожения всяких следов прежней частной собственности на недвижимость и в целях использования ненужных запасов старой бумаги для переработки и обращения в бумажную массу — предложить заведующим юридическими отделами Губсовдепов передать в Совет Народного Хозяйства нотариальные архивы, архивы бывших судебных палат, окружных и коммерческих судов и уездных съездов..." [Зацепіна С.А. "Обратив в бумажную массу..." // Нотариальный вестник. – 1999. – № 5].

та в деяких інших сферах. Через це й дослідження у сфері нотаріату стосувались скоріше питань ефективності нотаріату під час вирішення покладених на нього завдань. Можна навіть стверджувати, що існувала, так би мовити, презумпція законності у сфері нотаріату. Уявити існування злочинності серед осіб, на яких покладено вчинення нотаріальних дій, було так само складно, як уявити існування злочинності в радянських органах внутрішніх справ, прокуратурі чи судах. Відсутність розробленої теорії корупції та боротьби з нею, разом із заперечуванням цього явища в СРСР, також не сприяли виникненню потреби в кримінологічному дослідженні злочинності в органах юстиції, тим більше в нотаріаті.

У науці кримінального права інтерес до нотаріуса та нотаріальної діяльності сформувався в контексті проблем кримінальної відповідальності за посадові злочини, а пізніше – за злочини у сфері службової діяльності. Тривалий час головною темою для наукової дискусії у зв'язку із цим було питання про те, чи є нотаріус посадовою або службовою особою. Особливий правовий статус нотаріуса викликав до життя декілька основних наукових позицій із цього питання. Так, О. Дудоров, Н. Єгорова, А. Стрижевська та деякі інші вчені пропонували виходити з того, що нотаріус є службовою особою за ознакою виконання ним юридично значущих дій, право на виконання яких делеговано йому державою [3; 4; 17]. Інші науковці наполягали на тому, що нотаріуса можна визнавати службовою особою лише при вчиненні окремих дій, наприклад, при виконанні функцій податкового агента або суб'єкта первинного фінансового моніторингу [8; 13]. Нарешті, велика група вчених, серед яких такі авторитетні, як П. Адрушко, В. Кузнецов, П. Матишевський, А. Савченко, О. Штанько та інші, послідовно наполягала на тому, що нотаріус не є службовою особою, оскільки не виконує ані організаційно-розпорядчих, ані адміністративно-господарських функцій чи функцій представників влади ані за посадою, ані за спеціальним повноваженням [1; 16; 20]. Останню позицію тривалий час підтримувала й судова практика, у зв'язку із чим часто посилаються на Постанову Пленуму Верховного Суду України "Про судову практику у справах про хабарництво" від 26 квітня 2006 р. № 5, де зазначено, що при вирішенні питання про наявність у особи, що виконує професійні обов'язки, статусу службової особи, необхідно виходити з конкретних функцій такої особи [19].

З аналогічною проблемою зіткнулись і російська правова наука та правозастосовна практика. Однак російський законодавець більш оперативно відреагував на потреби практики, і вже в 1996 р. був прийнятий новий КК Російської Федерації, ст. 202 якого передбачила кримінальну відповідальність за зловживання повноваженнями приватного нотаріуса та аудитора. При цьому, як відомо, російське кримінальне

право розмежує за родовим об'єктом службові злочини і злочини проти інтересів служби в комерційних та інших організаціях, до яких і належить злочин, передбачений ст. 202 КК Російської Федерації. Це дало поштовх для подальших наукових розробок кримінологічного та кримінально-правового характеру. Так, слід згадати кандидатські дисертації А. Далгатової "Кримінально-правові і кримінологічні проблеми зловживання повноваженнями у комерційній чи іншій організації" [2], О. Обухова "Зловживання повноваженнями приватними нотаріусами та аудиторами: підстави криміналізації, проблеми кваліфікації та диференціації відповідальності" [18], О. Молчанової "Кримінальна відповідальність нотаріусів за зловживання повноваженнями" [15], в яких уперше на пострадянському просторі, з урахуванням російської специфіки, були розкриті питання соціальної зумовленості кримінальної відповідальності нотаріусів за зловживання ними своїми повноваженнями, суспільної небезпеки цих діянь, проблеми кримінально-правової кваліфікації, заходів протидії цьому явищу.

В Україні таких досліджень не проводилось. Водночас наведений вище підхід поступово набирає прихильників й у вітчизняній науці кримінального права. Так, на думку В. Хашева, автора кандидатської дисертації "Кримінальна відповідальність за зловживання владою або службовим становищем", державних нотаріусів слід відносити до представників влади, а приватних нотаріусів – до осіб, які здійснюють функції представника влади за спеціальним повноваженням. Однак при цьому науковець визнає юридично обґрунтованим і соціально правильним підхід законодавців тих країн, де сприйнято концепцію про відмінну сутність деліктів державних службовців і службовців інших організацій, і де є окремі розділи щодо злочинів проти інтересів служби в комерційних та інших організаціях, різна відповідальність посадових осіб публічної і приватної сфер [21, с. 11]. Ще раніше М. Мельник також наголошував на необхідності диференціації кримінальної відповідальності за вчинення службових зловживань службовими (посадовими) особами органів державної влади, органів місцевого самоврядування та особами, які виконують управлінські функції в недержавних організаціях, а також на доцільності поділу відповідної категорії спеціальних суб'єктів злочину на посадових і службових осіб, а посадових осіб – на публічних і комерційних, що передбачає заміну в КК терміна "службова особа" терміном "посадова особа" [14, с. 19].

Згідно із загальноновизнаними уявленнями про методологію наукового кримінологічного дослідження, потреба в ньому "має бути зумовлена наявністю наукової кримінологічної проблеми, що пов'язана з кримінологічною ситуацією" [6, с. 97]. У свою чергу, як пише А. Закалюк, структурно така пробле-

ма включає проблемний об'єкт (прояв проблеми в реальній дійсності), проблемні умови (реальні відносини, в яких виникла та існує проблема) і проблемні цілі, тобто сукупність знань, на підставі яких має бути вирішена (розв'язана) проблема [6, с. 100].

У сфері нотаріальної діяльності вчиняються злочини, суб'єктами яких стають як нотаріуси, так і інші особи. Злочини ці завдають помітної шкоди потерпілим. Однак, яке місце це явище посідає в загальній картині злочинності в Україні? Чи можна говорити про злочинність у сфері нотаріальної діяльності як про самостійний об'єкт кримінологічного та кримінально-правового дослідження? Якими особливостями характеризується злочинність у сфері нотаріальної діяльності? Відповіді на ці питання до сьогодні кримінологічна наука не дає. Пошуком відповідей на них і є це дослідження.

Виходячи з уявлень про "головні питання кримінології", кримінологічна характеристика злочинності у сфері нотаріальної діяльності має охоплювати:

а) дослідження поняття нотаріальної діяльності та її основних змістовних, кількісно-якісних проявів;

б) кримінологічну ситуацію у сфері нотаріальної діяльності та її детермінанти в сучасних конкретно-історичних умовах;

в) характерні ознаки особи, що вдається до злочинної поведінки у сфері нотаріальної діяльності.

Логічним результатом такого дослідження мають бути конкретні пропозиції щодо запобігання злочинним проявам у цій сфері суспільного життя. Такий підхід відповідатиме поняттю кримінологічної характеристики, яке використовується в кримінології й зазвичай визначається як "опис властивостей, закономірностей, тенденцій, факторів злочинності або окремих її видів, а також ознак особи злочинців (окремих їх типів)" [11; 12, с. 408].

Будь-яке наукове дослідження має враховувати вже існуючі наукові знання, що стосуються обраної проблематики, і, критично, ставлячись до них, рухатись у пошуку принципово нових знань про відповідну проблему та шляхи її вирішення. Кримінологічне дослідження злочинності у сфері нотаріальної діяльності не є винятком, однак його проведення ускладнюється тим, що наукове підґрунтя для цього є досить незначним і обмежується розробками більш загального характеру.

Аналіз доступних джерел з розглядуваної проблематики дає змогу стверджувати, що проблеми кримінальної відповідальності нотаріусів цікавили й цікавлять криміналістів, перш за все, з формально-юридичної точки зору, з позицій матеріального кримінального права. Більшість спорів точаться навколо конструкцій відповідних складів злочину, диференціації кримінальної відповідальності залежно від форми здійснення нотаріальної діяльності (державної чи приватної), питань кримінально-правової ква-

ліфікації протиправних діянь у цій сфері. Питання ж, які охоплюються предметом кримінологічної науки, залишаються поза увагою вчених. Аналіз структури та динаміки злочинності у сфері нотаріальної діяльності не проводиться. Про її стан і місце в загальній злочинності в Україні також годі й говорити. Окремих кримінологічних спостережень злочинних проявів у сфері нотаріальної діяльності не ведеться. Відповідно, немає навіть початкових наукових уявлень про особистісні характеристики осіб, які вчиняють злочини у сфері нотаріальної діяльності, та про систему заходів запобігання цьому явищу.

Слід пам'ятати також, що свого часу перед радянською кримінологічною наукою стояло завдання розробки загальної теорії кримінології, формулювання основних кримінологічних проблем, пошуку відповідної методології, створення теорії запобігання злочинності, більш вузькі кримінологічні проблеми залишались не розробленими. І вона із цим завданням упоралась, завдяки чому важливим науковим підґрунтям будь-якого кримінологічного дослідження слід вважати ключові праці з кримінології, що вплинули на весь подальший розвиток цієї науки, а саме роботи Сахарова, Герцензона, Мінковського, Кудрявцева, Зелінського та ін.

Стосовно кримінологічного дослідження злочинності у сфері нотаріальної діяльності слід зазначити, що його проведення пов'язано з певними методологічними труднощами, які коротко можна охарактеризувати таким чином.

По-перше, це відсутність розробленого поняття "злочинність у сфері нотаріальної діяльності", що логічно впливає з невідзначеності поняття "сфера нотаріальної діяльності". Навіть на законодавчому рівні визначення нотаріальної діяльності немає, а є лише поняття нотаріату, від якого відштовхуються й відповідні дослідження. Натомість видається, що поняття "сфера нотаріальної діяльності" є набагато ширшим за поняття "нотаріат", оскільки нотаріальна діяльність у тих чи інших межах може здійснюватись не лише органами та посадовими особами нотаріату, а учасниками відповідних відносин стають не лише нотаріуси чи інші особи, уповноважені на вчинення нотаріальних дій, а й особи, які звертаються за вчиненням цих дій, або в інтересах яких такі дії вчиняються. З урахуванням цього кримінологічне дослідження злочинності у сфері нотаріальної діяльності має охоплювати як злочинність серед самих нотаріусів та прирівняних до них осіб, так і злочинність іншої спрямованості, але з використанням нотаріально посвідчених фактів та документів. Оскільки відповідні злочини з очевидністю є різнохарактерними, посягають на різні об'єкти кримінально-правової охорони, кримінологічна характеристика такої злочинності має відповідним чином диференціюватись. Так, очевидно,

що дослідження злочинності у сфері нотаріальної діяльності мають рухатись у руслі більш широкої проблематики – злочинності у сфері службової діяльності та надання публічних послуг. Як пише А. Задорожний, “службова злочинність становить окремих родовий об’єкт кримінологічного дослідження, який, у свою чергу, поділяється на різні суспільні відносини об’єктивного характеру” [5, с. 113]. Таку позицію, вочевидь, поділяють, провідні українські кримінологи. Так, у всіх підручниках та навчальних посібниках з кримінології, що побачили світ останнім часом, злочинність у сфері службової діяльності розглянуто як окремий об’єкт кримінологічного дослідження поряд зі злочинністю неповнолітніх, рецидивною злочинністю, насильницькою злочинністю тощо [7; 11; 9; 10; 12]. У зв’язку із цим слід згадати, що злочинність у сфері службової діяльності нерозривно пов’язана з поняттям корупції, а коло суб’єктів корупційних правопорушень, відповідно до Закону про корупцію, є значно ширшим порівняно з раніше чинним законодавством. У контексті цього дослідження інтерес становлять пп. “б” п. 2 ст. 4 та п. 4, 5 ст. 4 Закону про корупцію, за якими суб’єктами корупційних правопорушень, серед інших, є особи, які не є державними службовцями, посадовими особами місцевого самоврядування, але надають публічні послуги (аудитори, **нотаріуси**, оцінювачі, а також експерти, арбітражні керуючі, незалежні посередники, члени трудового арбітражу, третейські судді під час виконання ними цих функцій, інші особи в установлених законом випадках); посадові особи та працівники юридичних осіб – у разі одержання ними неправомірної вигоди, або одержання від них особами, зазначеними у п. 1 і 2 ч. 1 цієї статті, або за участю цих осіб іншими особами неправомірної вигоди; фізичні особи – у разі одержання від них особами, зазначеними у п. 1–4 ч. 1 цієї статті, або за участю цих осіб іншими особами неправомірної вигоди. Таким чином, сфера нотаріальної діяльності, незалежно від того, державним чи приватним нотаріусом вона здійснюється, розглядається законодавцем як сфера потенційних корупційних правопорушень як з боку нотаріусів, так і з боку інших осіб.

Однак злочинність у сфері нотаріальної діяльності не вичерпується проявами злочинної поведінки серед нотаріусів. Як відомо, досить багато цивільних прав та інтересів можуть бути реалізовані виключно через вчинення нотаріальних дій: це набуття права власності на об’єкти нерухомості, встановлення певних обтяжень на об’єкти нерухомості, виїзд за державний кордон разом з дитиною, реалізація спадкових прав тощо. Непоодинокими є випадки, коли вчинення злочину опосередковується зверненням до нотаріуса за вчиненням нотаріальної дії – посвідчення довіреності, заяви, правочину, іншого документа чи факту, –

коли нотаріус завідомо для злочинця вводиться в оману щодо наявності законних підстав для цього. Легалізувавши свої повноваження отриманням нотаріально посвідченого документа чи факту, зловмисники завершують свої злочинні наміри, які здебільшого полягають у протиправному заволодінні чужим майном чи правом на нього. Нотаріус при цьому фактично виступає як інструмент вчинення злочину, де нотаріальна дія може бути як приготуванням до цього, як замахом, так і закінченням злочину. Ідеться про шахрайство, фіктивне підприємництво, службове й неслужбове підроблення тощо. Оскільки в багатьох випадках нотаріальна дія є неодмінною складовою такої злочинності, є підстави відносити її до поняття злочинності у сфері нотаріальної діяльності.

Таким чином, слід констатувати, що злочинність у сфері нотаріальної діяльності є елементом загальної злочинності, складним за структурою явищем, що, у свою чергу, структурно належить до корупційної злочинності.

По-друге, в Україні відсутня окрема статистична звітність щодо злочинності у сфері нотаріальної діяльності. Ця проблема логічно впливає з попередньої і є наслідком того, що злочинність у сфері нотаріальної діяльності не є об’єктом окремого кримінологічного спостереження. Офіційна судова статистика щодо розгляду кримінальних справ, яка збирається Державною судовою адміністрацією України, не містить виокремлених даних про характер та кількість злочинів, вчинених у сфері нотаріальної діяльності. Через це картина щодо структури та динаміки злочинності у сфері нотаріальної діяльності може бути сформована лише шляхом зіставлення даних судової статистики про злочини, суб’єктами яких можуть бути нотаріуси, з даними єдиного державного реєстру судових рішень, тобто через ознайомлення із змістом відповідних вироків та кримінальних проваджень. При цьому офіційної статистики щодо відкритих кримінальних проваджень щодо нотаріусів, а також щодо закриття проваджень органами досудового розслідування, узагалі немає. Відповідна інформація є доступною виключно в межах повідомлень у засобах масової інформації або прес-служб правоохоронних органів, які стосуються, як правило, лише найбільш резонансних випадків. Про повну об’єктивну картину досудових стадій притягнення нотаріусів до кримінальної відповідальності говорити вкрай важко, що, звісно, ускладнює проведення кримінологічного дослідження злочинності у сфері нотаріальної діяльності. Аналогічно виглядає ситуація зі статистичною інформацією про притягнення нотаріусів до адміністративної відповідальності, яка в узагальненому вигляді відсутня. Певну інформацію про характер та динаміку протиправних дій з боку нотаріусів можуть надати дані про оскарження рішень, дій чи бездія-

льності нотаріусів до органів нотаріального самоврядування, органів юстиції та судів. Однак використання такої інформації в кримінологічних цілях можливе з певними застереженнями, оскільки зазвичай оскарження стосується фактів, не пов'язаних із вчиненням злочинів.

Описану вище ситуацію зі статистичною інформацією про злочинність у сфері нотаріальної діяльності не можна назвати такою, що відповідає потребам сьогодення, особливо з огляду на перетворення згаданої злочинності на відносно самостійний елемент корупційної злочинності й злочинності в країні загалом.

По-третє, сфера нотаріальної діяльності, нотаріальна спільнота є об'єктами, відносно "закритими" для стороннього спостереження. Попри досить широке висвітлення діяльності нотаріату з боку органів нотаріального самоврядування та органів юстиції, доступна інформація має переважно довідковий характер. Негативні явища в нотаріаті, що впливають на авторитет цієї інституції, не прийнято виносити на громадське обговорення. З підвищенням престижності та дохідності цієї професії нотаріат став набувати ознак клановості та кастовості, правонаступництва в порядку спадкування. Розголошення відомостей про внутрішні проблеми в системі нотаріату, факти протиправних дій з боку колег, вочевидь, суперечитиме корпоративній етиці нотаріусів, як формальній, так і неписаній. Усе це також створює певні перешкоди в кримінологічному дослідженні злочинності у сфері нотаріальної діяльності, оскільки ускладнює застосування таких методів дослідження, як опитування та інтерв'ювання.

Висновки. Наведений вище аналіз стану наукової розробки проблем злочинності у сфері нотаріальної діяльності свідчить про те, у вітчизняній кримінологічній науці нотаріат та злочинність у сфері нотаріату не розглядали як окремих об'єктів кримінологічного дослідження. Причиною цього було те, що на законодавчому рівні злочини у сфері нотаріальної діяльності не наділялись власними видовими особливостями, а ставали об'єктом уваги лише в контексті боротьби зі злочинами у сфері службової діяльності. Але зміни в кримінальному законодавстві, що сталися останнім часом, а також зміни в організації нотаріальної діяльності, збільшення ролі нотаріату в суспільстві, в опосередкуванні цивільного обороту, виводять на порядок денний необхідність кримінологічного осмислення процесів, що відбуваються у сфері нотаріату. Однак при цьому кримінологічне дослідження злочинних проявів у сфері нотаріату є достатньо складною проблемою через низку факторів об'єктивного та суб'єктивного характеру, що перешкоджають збору й аналізу кримінологічної інформації.

Список використаної літератури

- Андрушко П.П. Злочини у сфері службової діяльності: кримінально-правова характеристика : навч. посіб. / П.П. Андрушко, А.А. Стрижевська. – К. : Юрисконсульт, 2006. – 342 с.
- Далгатова О.А. Уголовно-правовые и криминологические проблемы злоупотребления полномочиями в коммерческой или иной организации : автореф. дис. ... канд. юрид. наук. : 12.00.08 / О.А. Далгатова. – Махачкала, 2011. – 24 с.
- Дудоров О.О. Злочини у сфері господарської діяльності: кримінально-правова характеристика : монографія / О.О. Дудоров. – К. : Юридична практика, 2003. – С. 662.
- Егорова Н. Суб'єкт преступлений против интересов службы / Н. Егорова // Законность. – 1998. – № 4. – С. 11.
- Задорожний А.А. Злочини у сфері службової діяльності як об'єкт кримінологічного дослідження / А.А. Задорожний // Вісник Вищої Ради юстиції. – 2011. – № 3. – С. 111–121.
- Закалюк А.П. Курс сучасної української кримінології: теорія і практика : у 3 кн. / А.П. Закалюк. – К. : Ін Юре, 2007. – Кн. 3. – 712 с.
- Закалюк А.П. Курс сучасної української кримінології: теорія і практика : у 3 кн. / А.П. Закалюк. – К. : Ін Юре, 2007. – Кн. 2. – 712 с.
- Ільковець Л. Спеціальний суб'єкт злочину у сфері службової діяльності / Л. Ільковець, О. Крючкова // Вісник прокуратури. – 2003. – № 7. – С. 66.
- Кримінологія. Особлива частина : навч. посіб. для студ. юр. спец. вищих закл. освіти / М. Даньшин, В.В. Голіна, О.Г. Кальман ; за ред. І.М. Даньшина. – Х. : Право, 1999. – 232 с.
- Кримінологія : спеціалізований курс лекцій зі схемами (Загальна та Особлива частини) : навч. посіб. – К. : Атіка, 2001. – 368 с.
- Кримінологія : навч. посіб. / О.М. Джужа, В.В. Василевич, Ю.Ф. Іванов, П.М. Опанасенко, В.Г. Пшеничний, В.Г. Сюравич ; за заг. ред. О.М. Джужа. – К. : Прецедент, 2004. – 208 с.
- Кримінологія : підруч. для студ. вищих навч. закл. / О.М. Джужа, Я.Ю. Кондратьєв, О.Г. Кулик, П.П. Михайленко та ін.; за заг. ред. О.М. Джужа. – К. : Юрінком Інтер, 2002. – 416 с.
- Максимович Р. Чи є нотаріус службовою особою? / Р. Максимович // Підприємництво, господарство і право. – 2005. – С. 162–163.
- Мельник М.І. Кримінологічні проблеми протидії корупції : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.08 / М.І. Мельник. – К., 2002. – 25 с.
- Молчанова О.О. Уголовная ответственность нотариусов за злоупотребление полномочиями : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 / О.О. Молчанова. – Рязань, 2010. – 24 с.

18. Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України / відп. ред. С.С. Яценко. – 4-те вид., перероб. та доп. – К. : А.С.К., 2005. – С. 724–725.
19. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України : у 2 ч. / під заг. ред. М.О. Потебенька, В.Г. Гончаренка. – К. : Форум, 2001. – Особлива частина. – С. 733–734.
20. Обухов О.А. Злоупотребление полномочиями частными нотариусами и аудиторами: основания криминализации, проблемы квалификации и дифференциации ответственности : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 / О.А. Обухов. – Нижний Новгород, 2004. – 24 с.
21. Про судову практику у справах про хабарництво : Постанова Пленуму Верховного Суду України від 26 квітня 2002 р. № 5 // Юридичний вісник України. – 2002. – № 28. – С. 21.
22. Сучасне кримінальне право України : курс лекцій / А.В. Савченко, В.В. Кузнецов, О.Ф. Штанько. – К. : Вид-во Паливода А.В., 2005. – С. 535.
23. Хашев В.Г. Кримінальна відповідальність за зловживання владою або службовим становищем : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 / В.Г. Хашев. – Дніпропетровськ, 2007. – 24 с.

Стаття надійшла до редакції 02.02.2014.

Саламатова М.В. Нотариат Украины как объект криминологического исследования

В статье раскрываются понятия нотариата и нотариальной деятельности как объектов криминологического исследования, формулируются основные вопросы криминологической науки относительно криминологической характеристики преступности в сфере нотариальной деятельности, акцентируется внимание на методологических и методических проблемах таких криминологических исследований, а также характеризуется их современное состояние.

Ключевые слова: *нотариат, нотариальная деятельность, преступность, криминологическая характеристика преступности.*

Salamatova M. Notariats Ukraine as object criminological research

Among all types of legal business notary's holds a special place due to the one social function which it is intended to carry out. Notarization of legally relevant facts and documents is a necessary part of, modification and termination of many private relations. It appears that will not be an exaggeration to say that the public sense of justice has long formed a stable understanding of what "notary" – it means legally, fairly, uncontroversial. Notary acts perceived as synonymous with legal action indisputable legal consequences. This presumption of legality and bezspirnosti that is fixed by law and imposes on persons who commit notarial acts, high moral and legal responsibility for the consequences of their activities. Because of the time of occurrence of the first forms of notaries and notary service to present and notary activities under the watchful eye of the state, although the nature of the relationship between the state and Notary has changed several times. According varied approaches and legislators to the legal liability of notarial activities, including – justice.

The article explains the concept of notaries and notarial activities yak criminological research facilities, with the main issues of criminological science in the field of criminological characteristics of crime in the notary's activity focuses on the methodological and methodical problems of criminological research, and characterized their current status.

In particular, it is stated that crime in the notarial activity is part of the overall crime structurally complex phenomenon, part of a corruption crime. Criminological research in the field of crime notarial activities are complicated by the fact that in Ukraine there is no specific statistical reports on crime in notarial activities, and she is not subject to a separate observation of Criminology at the state level. It does not meet the needs of today, especially with regard to the conversion of the said crime is relatively independent element of corruption crime and criminality in the country as a whole. In addition, the scope of notarial activities, notarial community facilities are relatively "close" to an outside observation. The negative effects of notary affecting the credibility of this institution has not been taken to make up for public discussion. With increasing prestige and profitability of the profession notaries began to acquire features of clan and caste, in the order of succession "inheritance." In my opinion, all this creates some difficulties in criminological research in the field of crime notarial activities.

Key words: *notaries, notary services, crime, criminological characteristics of crime.*